

Dr. Melis AVŞAR

**MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA
ZARAR GÖRENİN DOĞRUDAN DAVA HAKKI**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR.....	XVII
GİRİŞ.....	1
I. MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK BOYUTUYLA SORUMLULUK SİGORTALARINDA ZARAR GÖRENİN SAHİP OLDUĞU “DOĞRUDAN DAVA HAKKI” KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	1
II. DOĞRUDAN DAVA HAKKINA İLİŞKİN MENFAATLER.....	5
A. Zarar Görenin Menfaati.....	5
B. Sigortalının (Zarar Veren) Menfaati.....	8
C. Sigortacının Menfaati	9
D. Devletin Menfaati	10
III. ÇALIŞMADA KULLANILAN TERMİNOLOJİ, ÇALIŞMA KONUSUNUN SINIRLANDIRILMASI VE İNCELEME PLANI ..	12
A. Çalışmada Kullanılan Terminoloji.....	12
B. Çalışma Konusunun Sınırlandırılması.....	13
C. İnceleme Planı.....	14

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞRUDAN DAVA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE DOĞRUDAN DAVA HAKKI DOĞURAN SİGORTA TÜRLERİ

I. DOĞRUDAN DAVA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	17
A. Türk Hukukunda.....	17
1. Genel Olarak.....	17

2. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler.....	20
a. TTK m. 1478'de Yer Alan Düzenleme.....	20
b. Doğrudan Dava Hakkıyla Bağlantılı Diğer Hükümler.....	22
3. Diğer Kanunlarda ve Sigorta Genel Şartlarında Yer Alan Düzenlemeler.....	24
4. Hukuki Niteliği	27
B. Karşılaştırmalı Hukukta.....	30
1. AB Hukukunda	30
2. Alman Hukukunda.....	34
3. İngiliz Hukukunda	37
C. Uluslararası Düzenlemelerde Doğrudan Dava Hakkı.....	39
1. Deniz Çevresinin Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler.....	39
a. 1992 Tarihli Petrol Kirliliğinden Doğan Zararların Hukuki Sorumluluğu ile İlgili Sözleşme (1992 CLC).....	39
b. 2001 Tarihli Gemi Yakıtlarından Kaynaklanan Petrol Kirliliği Zararının Hukuki Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşme (Bunker Sözleşmesi).....	41
c. 2007 Tarihli Nairobi Enkazın Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (Nairobi Sözleşmesi)	42
2. Taşıma Hukukundan Doğan Sorumluluğa İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler.....	44
a. 1952 Tarihli Yabancı Hava Araçlarının Yeryüzündeki Üçüncü Kişilere Vermiş Olduğu Zararlar Hakkında Uluslararası Sözleşme (1952 Roma Konvansiyonu)	44
b. 1989 Tarihli Tehlikeli Maddelerin Kara, Demiryolu ve İç Su Taşımacılığı Sırasında Verdiği Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk Sözleşmesi (1989 CRTD)	46
c. 1974 Tarihli Yolcuların ve Bagajlarının Deniz Yolu ile Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesinde Değişiklik Yapılmasını Öngören 2002 Protokolü (2002 Protokolü) ..	47
d. 2010 Tarihli Tehlikeli ve Zararlı Maddelerin Deniz Yoluyla Taşınmasına İlişkin Zararların Sorumluluğu	

ve Tazminine İlişkin Uluslararası Sözleşme (HNS Sözleşmesi 2010 Protokolü)	49
3. Trafik Kazalarından Doğan Sorumluluğa İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler.....	50
a. 1959 tarihli Motorlu Taşıtlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	50
b. 1971 Tarihli Trafik Kazalarına Uygulanacak Hukuka İlişkin Lahey Konvansiyonu.....	51
4. 1960 Tarihli Nükleer Enerji Sahasında Hukuki Mesuliyete Dair Sözleşme (Paris Sözleşmesi)	53
II. DOĞRUDAN DAVA HAKKINI DOĞURAN SİGORTA TÜRLERİ	55
A. Genel Olarak Sorumluluk Sigortaları.....	55
B. İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortası – Zorunlu Sorumluluk Sigortası Ayrımı	56
C. Bazı Sorumluluk Sigortalarında Doğrudan Dava Hakkının Düzenlenişi.....	58
1. Yöneticilerin Sorumluluk Sigortası.....	58
2. Mesleki Sorumluluk Sigortası.....	62
3. İşveren Sorumluluk Sigortası.....	63
4. Ürün Sorumluluk Sigortası	65
5. P&I Kulüp Sigortası.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞRUDAN DAVA HAKKINA UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

I. DOĞRUDAN DAVA HAKKININ VASIFLANDIRILMASI.....	71
A. Genel Olarak	71
B. Usul Hukukuna İlişkin Bir Kurum Olarak Vasıflandırma	74
C. Halefiyet İlişkisi Kapsamında Vasıflandırma.....	76

D. İflas Hukukuna İlişkin Bir Konu Olarak Vasıflandırma.....	77
E. Haksız Fiil veya Sigorta Sözleşmesi Kaynaklı Bir Talep Olarak Vasıflandırmak.....	78
1. Haksız Fiil Kaynaklı Bir Talep Olarak Vasıflandırmak.....	78
2. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Bir Talep Olarak Vasıflandırmak	80
F. Kanundan Doğan Bir Hak Olarak Vasıflandırmak	82
G. Görüşümüz.....	83
II. MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKUN KAPSAMINA GİRMESİ İÇİN ARANAN ŞARTLAR	87
A. Özel Hukuk İlişkisinden Kaynaklanma	87
B. Yabancılik Unsuru	90
1. Genel Olarak	90
2. Yabancılik Unsurunun Haksız Fiilden Kaynaklanması	91
3. Yabancılik Unsurunun Sigorta Sözleşmesinden Kaynaklanması.....	92
III. DOĞRUDAN DAVA HAKKININ MEVCUDİYETİNE UYGULANACAK HUKUK.....	95
A. Genel Olarak	95
B. Karşılaştırmalı Hukukta.....	98
1. AB Hukukunda	98
2. Alman Hukukunda.....	101
3. İngiliz Hukukunda	103
C. Türk Hukukunda.....	105
1. Önmeleyle İlişkin Problemler	105
a. Genel Açıklamalar	105
b. Önmelele Olarak İncelenecek Konular	107
2. MÖHUK m. 34/4 Düzenlemesinin Hukuki Niteliği, Kapsamı ve Doğrudan Dava Hakkına Sahip Kişiler.....	109
a. Hukuki Niteliği	109
b. Kapsamı.....	111

i. Genel Olarak	111
ii. Sigortalının İflasına İlişkin Şartlar	113
iii. Zamanaşımına İlişkin Şartlar	114
c. Doğrudan Dava Hakkına Sahip Kişiler	118
d. Sigorta Sözleşmesinde Yer Alan Doğrudan Dava Hakkına İlişkin Klozların Etkisi	120
e. İlk Önce Ödeme (pay to be paid) Klozunun Etkisi	121
f. Haksız Fiilden Kaynaklanmayan Sözleşmesel Borç İlişkilerine Uygulanabilirlik	128
3. Bağlama Kuralının İncelenmesi	133
a. Zarar Gören, Sorumlu ve Sigortacı Kavramları	133
b. Alternatif Bağlama Kuralı	136
c. Lehe Olan Hukukun Tespiti	139
4. Haksız Fiil Statüsünün Tespiti	143
a. Genel Olarak	143
b. Genel Haksız Fiil Kuralı	146
i. Objektif Bağlama Kuralı	146
ii. Daha Sıkı İlişkili Hukuk İstisnası	148
(1) Zarar Gören ile Sigortalı Arasında Sözleşmesel Bir İlişki Bulunması	148
(2) Sigorta Sözleşmesinin Daha Sıkı İlişkili Hukuk Olarak Kabul Edilmesi	151
(3) Daha Sıkı İlişkili Hukukun Sigortacı Bakımından Öngörülemezliği	152
iii. Hukuk Seçimi	153
c. Özel Haksız Fiil Kuralları	155
i. Kişilik Hakkı İhlali (MÖHUK m. 35)	155
ii. İmalatçının Sorumluluğu (MÖHUK m. 36)	157
iii. Haksız Rekabet (MÖHUK m. 37)	158
5. Sigorta Sözleşmesi Statüsünün Tespiti	160
a. Sigorta Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk	160

b. Sigorta Sözleşmesinin Aynı Zamanda Tüketici Sözleşmesi Olması Hâlinde Uygulanacak Hukukun Tespiti	164
c. Sigorta Sözleşmesindeki Hukuk Seçimi Klotunun Doğrudan Dava Hakkına Etkisi.....	166
6. Zarar Gören ile Sigortacı Arasında Doğrudan Davaya İlişkin Ayrı Bir Hukuk Seçimi Yapılması.....	167
IV. DOĞRUDAN DAVADA ESASA UYGULANACAK HUKUK	170
A. Doğrudan Dava Hakkının Mevcudiyetine Uygulanacak Hukuk ile Doğrudan Davada Esasa Uygulanacak Hukuk Ayrımı	170
B. Esasa Uygulanacak Hukukun Kapsamına Giren Meseleler.....	173
1. Tazminat Talebine Uygulanacak Hukuk: Haksız Fiil Statüsü	173
2. Tazminat Talebinin Kapsamının Sigorta Sözleşmesi Statüsünce Sınırlandırılması	176
C. Doğrudan Davada İspata İlişkin Meselelere Uygulanacak Hukuk	178
V. DOĞRUDAN DAVA HAKKININ MEVCUDİYETİNE YABANCI BİR HUKUKUN UYGULANMASININ SINIRLARI..	181
A. Türk Kamu Düzeni Müdahalesi	181
1. Genel Olarak	181
2. Kamu Düzenine Aykırılığın Kapsamının Belirlenmesi	183
3. Kamu Düzeninin İstisnai Niteliği	187
B. Doğrudan Uygulanan Kurallar	190
1. Lex fori'nin Doğrudan Uygulanan Kuralları.....	190
a. Genel Olarak	190
b. Sigorta Hukukuna İlişkin Doğrudan Uygulanan Kurallar.....	194
c. TTK m. 1478 Düzenlemesinin Doğrudan Uygulanan Kural Bakımından Değerlendirilmesi	196
d. KTK m. 97 Düzenlemesinin Doğrudan Uygulanan Kural Bakımından Değerlendirilmesi	199
2. Üçüncü Bir Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları	201

C. Değerlendirme	203
------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DOĞRUDAN SİGORTACIYA KARŞI
AÇILACAK DAVALARDA TÜRK
MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI
YETKİSİ

I. DOĞRUDAN DAVA HAKKININ MEVCUDİYETİ VE MAHKEMENİN YETKİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	207
A. Genel Açıklamalar.....	207
B. Avrupa Birliği Hukukunda	208
1. Brüksel I bis Tüzüğü m. 13/2 Çerçevesinde Yetkili Üye Devlet Mahkemesinin Tespiti.....	208
2. Doğrudan Dava Hakkının Mevcut Olmasının, Yetkinin Tespiti İçin Bir Koşul Olarak Aranması.....	211
C. Türk Hukukunda	214
II. TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİNİN TABİ OLDUĞU HUKUKİ REJİM	216
A. Milletlerarası Anlaşmalar.....	216
B. İç Hukuk Düzenlemeleri.....	219
1. Genel Bilgi	219
2. MÖHUK m. 40 Çerçevesinde Uygulama Alanı Bulacak Genel Yetki Kuralları	224
a. Genel Yetki Kuralı: Davalının Yerleşim Yeri Mahkemesi (HMK m. 6 ve m. 9)	224
b. Özel Yetki Kuralları	228
i. Sigortacının Şubesinin Bulunduğu Yer Mahkemesi (HMK m. 14)	228
ii. Sigortacının Acentesinin Bulunduğu Yer Mahkemesi (TTK m. 105/2)	230

iii. Davalının Birden Fazla Olması Hâlinde Yetkili Mahkeme (HMK m. 7).....	234
iv. Yetki İtirazına Uğramayan Mahkemenin Yetki Kazanması (HMK m. 19/4)	238
c. Karayolları Trafik Kanunu m. 110/2.....	240
3. Doğrudan Dava Hakkının Haksız Fiil Temelli Bir Dava Olarak Vasıflandırılması İhtimalinde Yetkili Mahkeme (HMK m. 16).....	241
a. Genel Bilgi	241
b. Zarar Görenin Yerleşim Yeri Mahkemesinin Yetkisi	242
c. Zarar Görenin Halefinin Davacı Olması Hâlinde Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi.....	245
4. Doğrudan Dava Hakkının Sigorta İlişkisi Temelli Bir Dava Olarak Vasıflandırılması İhtimalinde Yetkili Mahkeme (MÖHUK m. 46)	247
a. MÖHUK'taki Özel Yetki Kuralları ile Diğer Kanunlarda Düzenlenen Yetki Kuralları Arasındaki İlişki.....	247
b. MÖHUK m. 46'nın Kapsamı ve Uygulanması	250
c. Sigorta Genel Şartlarında Yer Alan Yetkiye İlişkin Düzenlemeler.....	253
d. Sigorta Sözleşmesinde Yer Alan Yetki Şartı veya Tahkim Şartının Etkisi.....	256
5. Değerlendirme ve Öneri	264
SONUÇ	271
KAYNAKÇA.....	281